

проблем світового розвитку. Суб'єктивний фактор (глобалізм) може стати досить небезпечним, якщо у світі появиться єдина, не врівноважена іншою силою держава, яка стане гегемоном цього процесу і буде використовувати його в своїх інтересах.

Список літератури

1. Акоюн К. З. Пределы глобализации (культура в контексте глобализационных процессов). Материалы постоянно действующего междисциплинарного семинара Клуба ученых «Глобальный мир». – Вып. 5 (17). М., 2002. – С. 5-69.
2. Азроянц Е. А. К дискуссии о категориях «культура, «цивилизация», «глобализация» // Материалы постоянно действующего междисциплинарного семинара Клуба ученых «Глобальный мир». – 2003. – Вып. 7. – С. 5 – 11.
3. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін.: Керівник авт. колективу і наук. Редактор О. Г. Білорус. – К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.
4. Багиров А. Новые информационные технологии в международных отношениях // Международная жизнь. – 2001. – № 8. – С. 90-96.
5. Сорос Дж. Криза глобального капіталізму: (Відкрите суспільство під загрозою) / Пер. з англ. Р.Ткачук, А.Фролкін. – К.: Основи, 1999. – 259 с.
6. Неклесса А.И. Постсовременный мир в новой системе координат // Глобальное сообщество: новая система

координат (подходы к проблеме). – СПб(б): Алетейя, 2000. – С. 11-78.

7. Николаев А. Под определенным влиянием глобализации предпринимаются попытки кардинального изменения системы международной безопасности // Международная жизнь. – 2001. – № 7. – С. 53-89.
8. Мовсесян А., Огнивцев С. Транснациональный капитал и национальные государства // МЭ и МО. – 1999. – № 6. – С. 55-63.
9. Тинберген Я. Пересмотр международного порядка / Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1980. – 416 с.
10. Вебер А.Б. Глобализация: взгляд в будущее // Глобальный мир. – 2002. – Вып. 7. – С. 52-63.
11. Узбстер Ф. Теории информационного общества / Френк Узбстер; Пер. с англ. М.В.Арапова, Н.В.Малыхиной; Под. Ред Е.Л.Вартановой. – М.: Аспект Пресс, 2004. – 400 с.
12. Иноземцев В.Л. Вестернизация как глобализация и «глобализация» как американизация // Вопросы философии. – 2004. – № 4. – С. 58-69.
13. Кастро Ф. «Экономический порядок, господствующий сегодня в мире, неизбежно рухнет» // Латинская Америка. – 1999. – № 4. – С. 4-10.
14. Хантингтон С. Запад: уникальность versus универсализм // Філософська думка. – 1999. – № 1-2. – С. 82-100.
15. Тетчер Маргарет. Искусство управления государством. Стратегии для меняющегося мира / Маргарет Тетчер; пер. с англ. – 2-е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 504 с.

Л.А. Ороховская

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ГЛОБАЛИЗМ: СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ АСПЕКТ

В статье на основании анализа глобализации как феномена истории показано, что это явление имеет два аспекта – объективный (как аспект общественной жизни) и субъективный (как средство целенаправленного влияния на общественную жизнь).

L. Orochovska

GLOBALIZATION AND GLOBALISM

Based on the analysis of globalization as a history phenomenon the article shows that this occurrence has two aspects – objective (as an aspect of social life) and subjective (as means of purposeful influence on social life).

УДК 1 (091)

Е.Б. Проценко, канд. філос. наук, доц.

ПРОБЛЕМИ АКсіОЛОГІЇ: МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ

Краматорський економіко-гуманітарний інститут

У статті аналізується стан розробки проблеми цінностей і духовних смислів у філософському і релігієзнавчому аспектах, в минулому і сучасності.

Актуальність теми

Актуальність теми обумовлена, насамперед, специфікою світоглядних домінант, характерних для кінця ХХ – початку ХХІ ст. Необхідність дослідження релігієзнавчих аспектів духовно-ціннісних орієнтацій пов'язана з геополітичним і конфесійним положенням України між Сходом і Заходом; з тими зрушеннями у самоідентифікації українців, що відбулися після “помаранчевої революції”; з необхідністю збереження властивого українському народові духу доброї волі до різних конфесій, культур, що існують в багатонаціональній країні, й це – фундає певні можливості для входження до світової спільноти.

Йдеться про певну вірувальну специфіку, яка “забарвлює” духовно-ціннісні орієнтації. Людина є єдиною духовною (моральною) істотою в світі, тільки вона ставиться до світу згідно з мірою власних цінностей.

І цьому плані постають актуальними два положення. Цінності не виникають на порожньому місці, вони фундаються в “надрах ментальності” того або

іншого народу, а конкретизуються в процесі життєдіяльності етносу – народу – нації. Другим важливим положенням є взаємозв'язок релігійної культури народу з духовно-ціннісними орієнтаціями. Релігія як така виступає обмежувачем дій, вчинків, думок кожної людини. Сама людина, за своєю природою, є діалогічною, процесуальною, незавершеною. Але завжди така незавершеність перебуває в діалогічності з Богом, Абсолютом, Вищою Реальністю.

Методологічну основу дисертації складають принципи наукового аналізу – об'єктивності, історизму, світоглядного плюралізму, а також конкретно релігієзнавчі – позаконфесійність і толерантність. На основі методів системного і компаративного аналізу, висвітлюються різноманітні підходи та погляди щодо “природи” духовно-ціннісних орієнтацій. Ґрунтовний аналіз цієї проблеми базується на зверненні до праць вітчизняних, радянських та зарубіжних дослідників.

В основу аналізу духовно-ціннісних орієнтацій в їх релігійному вимірі покладено методи структурно-

функціонального і компаративного аналізу. Релігійні цінності вивчаються з точки зору тих функцій, які вони виконують в процесі життєдіяльності людей. Духовно-ціннісні орієнтації досліджуються в порівнянні з цінностями релігійного плану, “входження” останніх до загальнокультурного спектру.

Використано системний підхід до аналізу релігійних цінностей, згідно з яким вони є складовими єдиної аксіологічної системи. Історико-генетичний аналіз різних систем релігійних цінностей надав можливості для диференціації характеристик функціонування духовних цінностей в різних культурах, їх взаємопов’язаності з такими видами діяльності людини, як – естетична, релігійна, моральна та ін.

Аналіз публікацій

Проблема духовних цінностей аналізувалась у працях представників західноєвропейської філософії – І. Канта, І. Фіхте, Г.-В.-Ф. Гегеля, Л. Фойєрбаха, В. Віндельбанда, М. Бубера; у творах “отців церкви” – Іоана Златоуста, Василя Великого; в працях відомих сучасних вітчизняних філософів і релігієзнавців – А. Глушак, В. Єленського, М. Заковича, Л. Конотоп, В. Лубського, І. Мозгового, В. Пашенко, О. Сагана, П. Сауха, А. Чернія, П. Яроцького, О. Бучми та ін.; а також таких українських мислителів, як Г. Сковорода, Л. Українка, І. Франко та ін.; у творчості релігійних філософів – М. Бердяєва, Вол. Соловйова, В. Розанова та ін.

Мета дослідження

Проаналізувати проблемне поле аксіології в минулому і сучасності, виявити існуючі підходи до проблеми духовних і релігійних цінностей.

Основна частина

Сучасний стан розвитку українського суспільства характеризується все більш зростаючим інтересом як до проблем сьогодення, так й до проблем майбутнього, що безпосередньо є пов’язаним зі станом духовного простору в Україні, системою функціонування цінностей, виховання особистості як в світському, так й релігійному аспектах.

Релігійні вчення, теорії, виявляються особливо актуальними в контексті посттоталітарної думки, як ті, що “зберігали” національні традиції, привертати увагу до понять істини, добра, краси, справедливості, гармонії та ін.

Розпочинаючи дослідження місця і ролі християнських етичних уявлень у формуванні духовно-ціннісних орієнтацій людини, необхідно провести ретроспективний аналіз цієї проблеми в науковій літературі. Поза таким аналізом практично адекватно проаналізувати сучасну релігієзнавчу та філософську інтерпретацію таких ключових у цьому питанні понять, як “цінності” і “духовно-ціннісні орієнтації”, а також зрозуміти місце і роль релігійних цінностей в духовному становленні особистості. Окрім того, подібний аналіз дає можливість виробити науковий підхід для нового погляду на “старі” питання.

Аксіологія як самостійна галузь філософії існує з XIX століття. Її основи були закладені в працях Р. Лотце, Г. Ріккєрта і В. Віндельбанда. Подальший розвиток аксіології пов’язаний з роботами австрійських вчених А. Мейнонга і Г. Еренфельса, представників німецької феноменології М. Шеллера і Н. Гартмана, а також відомих соціологів Е. Дюркгейма і М. Вебера.

У другій половині XX століття питання аксіології знайшли своє відображення в роботах англійських, американських і німецьких дослідників: Р. Рейнінгера, В. Крафта, О. Крауса, Г. Штоффера, Р. Перрі, С. Поппера, Р. Лаутмана, Г. Беккера, Д. Дьюї, К. Льюїса, Т. Парсонса та ін.

Вперше в Україні та Росії проблеми аксіології, як загальної теорії цінностей, почали вивчатися філософами і письменниками релігійного напрямку: М. Бердяєвим, Ф. Достоєвським, М. Лосським, В. Соловйовим, Л. Толстим, І. Франко, С. Франком та ін.

Радянським вченим, які займалися проблемами цінностей, доводилося постійно захищатися від звинувачень у неокантіанстві і “плоскому” моралізуванні, яким вони піддавалися з боку офіційної комуністичної ідеології. Головними принципами цієї ідеології були: рішення “головного питання філософії” про першопричинність і взаємозв’язок матерії і свідомості на користь матеріального початку, принцип соціального детермінізму, що визначає свідомість людини її соціально-економічним буттям, а також принцип історизму, що вимагає конкретно-історичного підходу до пояснення всіх явищ громадського життя.

Зазначені положення, безумовно, мають своє ціннісне значення для будь-якої соціальної теорії, що претендує на науковість, але тільки в тому випадку, якщо вони не доведені до абсурду (наприклад, до примітивного вульгарного соціологізму при поясненні явищ духовного життя).

Разом з тим, ці методологічні принципи не відбивають, за повною мірою, специфіку аксіологічного відношення до дійсності, що прагне до встановлення не тільки істин, скільки глибинних смислів, значень. Подібне штучне обмеження предмета філософії було однією з головних причин, що породили відсутність ґрунтовних досліджень по деяким питанням філософії, в тому числі й по загальній теорії цінностей. Аксіологію було занадто тісно в чітко визначених межах гносеології або соціології та психології. Нерозв’язаність цих проблем обумовлювало практичну відсутність ціннісного підходу у філософському аналізі.

З 60-х років XX століття вченими-суспільствознавцями колишнього Радянського Союзу вперше широко почало обговорюватися питання про правомірність і статус теорії цінностей. Багато відомих вчених того часу (С. Анісімов, Г. Андреев, Л. Архангельський, В. Блюмкін, Л. Виготський, І. Дьомін, А. Здравомислов, М. Каган, А. Леонтьєв, М. Лапін, С. Рубінштейн, В. Сагатовський, В. Тугарінов, А. Титаренко, Д. Угринович, А. Шишкін та ін.) внесли серйозний здобуток у розробку таких категорій, як “цінність”, “ціннісні орієнтації”, “духовні цінності” і т.д. Окрім того, було проведено дослідження структури цінностей, вивчення потреб, установок та мотивів в їх взаємозв’язку з цінностями, в обґрунтуванні ціннісного підходу в соціальних дослідженнях.

Значний внесок до розвитку аксіології в Україні внесли фахівці в таких галузях, як філософія та етика: питання про значення моральних цінностей, їх специфіку, про співвідношення загальнолюдського й особистого в ієрархії моральних цінностей, про категорії моральної оцінки поведінки та вчинків людини,

їх мотивація, моральний ідеал особистості та суспільства, співвідношення цінності та істинності, цінності та норми – головні проблеми, які висвітлювалися і продовжують висвітлюватися в філософській, соціологічній та релігієзнавчій літературі. Виникла ціла низка напрямків у самій аксіології: деонтологія (морально належного), аретологія (про чесноти), феліцетологія (вчення про щастя), танатологія (вчення про смерть і сенс життя).

Бурхливі 90-ті роки ХХ ст. породили низку нових проблем і питань у філософії, соціології, релігієзнавстві та інших суспільних дисциплінах. Розпад “табору” країн соціалізму, ліквідація СРСР, утворення нових незалежних держав на постсоціалістичному просторі, катастрофа офіційної комуністичної ідеології – усе це призвело до визначеного “розброду і хитанню” в свідомості багатьох людей, визначило необхідність у зміні більшості ціннісних орієнтацій. Виявилася певна розмитість ціннісних основ для самоідентифікації, самодостатності, в оцінці особистих і громадських цінностях і цілях, значно змінився ступінь ідентифікації цілей і цінностей окремих громадян з цілями і цінностями держави і суспільства в цілому, зросла аморфність і дезорієнтованість у свідомості багатьох політиків і державних діячів, особливо важким став конкретний вибір ціннісних орієнтацій для молодого покоління.

Саме ці проблеми перебувають сьогодні у центрі уваги сучасних філософів, соціологів, релігієзнавців. В останні роки ці питання набувають ще більшої актуальності, оскільки проблеми ціннісних основ подальшого розвитку українського суспільства виходять на перший план і вимагають ґрунтовного вивчення. Слід підкреслити те, що в сучасних суспільних науках сформувалися специфічні підходи до визначення цінностей. Це пояснюється тим, що в науковій літературі сьогодення поняття “цінність” широко вживається представниками практично всіх гуманітарних дисциплін (філософами, соціологами, релігієзнавцями, психологами, культурологами, педагогами і т.д.).

Цінностями виступає все те, що є найбільш важливим, у чому відчуваємо гостру життєву необхідність, у що віримо й до чого прагнемо, без чого не мислимо свого повноцінного життя в цьому світі, це також і все те, що для кожної людини є святим в особистісному плані.

Такі відомі українські вчені, як Ю. Кушаков, Л. Конотоп, П. Кралюк та інші дослідники вважають, що значущість поняття “цінності” для особистості й суспільства найбільше наочно виявляється при аналізі структури людської діяльності. Кожна людина для орієнтації в навколишньому світі повинна постійно робити свідомий вибір, що неминує перед прийняттям нею того або іншого рішення, а такий вибір неможливий без ставлення до навколишніх речей та явищ, визначення їх позитивного або негативного значення для суб'єкта. Інтерес до тієї або іншої речі, явища, події, і в такий спосіб – до його пізнання може виникнути тільки в той момент, коли річ, явище “входить” до матеріальної та духовної діяльності людей. Отже, набувають для людини та людей певного значення, особливо коли з'являється можливість використовувати це явище в практичній

діяльності. Окрім того, такі сучасні дослідниці, як Л.Г. Конотоп і З.В. Швед. наголошують на тому, що “у сучасній гуманітарній думці, пов'язаній з дослідженнями соціокультурних та етнорелігійних поступів у розвитку людської спільноти, важливого значення набувають дослідження специфіки загально-теоретичного та соціокультурного змістів ментальності, яка, в свою чергу, часто є загальнофілософською категорією, що використовується для пояснення тих суспільних процесів, які переживає модерне суспільство” [1, с.5].

Слід також підкреслити значущість дослідження цінностей у релігії. Релігія – це справді своєрідна “вічна істина”, яка так імponує людині, особливо тій, що прагне відшукати себе у безмежних знаннях та світоглядних позиціях. Відтак, “духовне гріхопадіння” – це патологія людської природи. Осць від чого може статися навіть й таке: розпочинається процес релігійного усамітнення, а ще, простіше кажучи, – замкненості. Що з цих складових індивідуального світогляду є найважливішим моментом не знає, схоже, майже ніхто, а тим більше ті, хто, інколи усамітнівшись з якоїсь причини, назавжди втрачає, усвідомлюючи це, зв'язки з спільнотою, суспільством. Саме така людина, наскільки це відомо з педагогічних настанов і попереджень, є лише тим, імовірно, особистісним вмістилищем, яке духовно та етично спроможне мати у собі, за І.Кантом, зоряне небо над головою і моральний закон у душі, точніше, – щось аналогічне, – інтуїтивне, привабливе й принагідне. Однак вона, ця суб'єктивність, духовна субстанція, є у моральному смислі – закритою для інших людей в абсолютному сенсі, втаємниченою від іншого людського ока. Тобто у випадку подібної усамітненості важко говорити не тільки про якісь контакти з іншими, але й про розгортання почуттів до інших людей. У принципі, такий підхід обґрунтовується в екзистенціальній філософії (М.Бердяєв, Л.Шестов, Ж.-П.Сартр, А.Камю та ін.).

Релігійні орієнтації в сучасній Україні – це вірувальні пошуки, інколи наївні, а подекуди впевнені та настирливі. Вони можуть бути духовним проявом емоційної сфери, без, як це часто буває у молодих, внутрішньої дисципліни та організаційної міцності. Але навіть за наявності “тіньових сторін” церковного буття (а це слід, безперечно, завжди пам'ятати) свідомість, духовно оздоровлюючись, зазнає імпульсивних духовних трансформацій. Практика свідчить, що в сучасних умовах одна частина віруючих, здебільшого скалічених та хворих, прагне відшукати в Церкві власне духовне, моральне, психологічне і фізичне зцілення.

Друга категорія людей орієнтується переважно на зовнішній бік церковної віри, так би мовити на “релігійну бутафорію”. При цьому вона має стійку інтелігентську установку і своєрідний мотив здорового традиціоналізму (віддавати належне моді та смакам). Сьогодні віруючі відвідують церкви і храми, а через це, хоча і зовнішньо, проте всі вони солідаризуються з глибинними пластами духовної творчості мудрих.

Відомий психолог С. Рубінштейн висловив думку про те, що процес оцінки значення речі, “речевості” нерозривно є пов'язаним із процесом його пізнання,

тому що більш поглиблене пізнання конкретної речі дозволяє ґрунтовно зрозуміти її значення для людей, суспільства, матеріального або духовного процесів. Отже, пізнання речі та встановлення її ціннісного значення для людини виступають єдиним, нерозривним процесом. Тільки в процесі людської діяльності річ постає предметом, відбувається “опредметнення” світу речей. Іншими словами, річ як така постає “речю для мене”. Вчений підкреслює й те положення, що у визначенні значень (цінностей) окреслюється й емоційно-зацікавлене відношення людини до навколишньої дійсності [4].

Багато сучасних українських дослідників (В. Андрущенко, І. Бичко, В. Горський, Л. Конотоп, І. Огородник, Л. Филипович) вважають переконливим доказом твердження про єдність пізнання і встановлення значень (оцінки) – той факт, що вони мають загальний критерій – практику.

ґрунтом для життєдіяльності людини є її потреби, а позитивне значення (цінність) – це здатності предметів або явищ задовольняти ці потреби. Пізнання та адекватна оцінка певних явищ, в однаковій мірі, є необхідними й при аналізі християнської етики, тому що в ній є нерозривна взаємопов’язаність речей, предметів, явищ.

В українській філософії проблема взаємовідношення потреб, інтересів, цінностей протягом десятиліть розглядалася як питання взаємовідношення матеріальних і духовних цінностей. Такі відомі українські мислителі, як О. Борковський, М. Грушевський, М. Драгоманов, В. Липинський, І. Мірчук, О. Кульчицький та інші, обґрунтовували у своїх роботах положення про пріоритет духовних цінностей в процесі формування особистості.

Зокрема, український діаспорійний мислитель І. Мірчук вважав ідею абсолютного задоволення матеріальних потреб необґрунтованою, при цьому підкреслював, що одне тільки зростання добробуту людей не може зробити їх щасливими, оскільки такі вищі цінності як милосердя, доброта, совість є цінностями, які не залежать від потреб суто матеріального характеру. Саме так характеризує його відомий український дослідник В. Янів [6].

І. Мірчук також дотримується погляду на існування вищих (духовних) і нижчих (матеріальних) людських потреб. І коли нижчі (матеріальні) потреби людини висуваються суспільством на перше місце, то таке суспільство неминуче деградує, навіть не зважаючи на визначні економічні успіхи. На думку І. Мірчука, духовний або матеріальний пріоритет в потребах суспільства визначається пануючим в суспільстві ідеалом, й тому для подолання негативних суспільних явищ та формування прагнення до творчої праці, необхідно мати високі ідеали та цінності, поставити на перший план моральний розвиток особистості, тому, що головне багатство – люди, не просто люди, а творчі та щасливі.

Слід підкреслити, що дослідження, які були присвячені проблемі класифікації й типологізації цінностей, з’явилися наприкінці ХХ – перші роки ХХІ століть. Так, О. Вовченко, будує систему цінностей у вигляді піраміди, у фундаменті якої містяться базисні цінності, що є величиною постійною і що визначає ціннісну спрямованість особистості. До них сто-

суються загальнолюдські цінності (так звана “концепція життя”). Далі розташовуються рольові цінності, що відбивають соціальний статус конкретної особистості. Наступним є ситуативні цінності, що протистоять, на думку О. Вовченко, всім іншим групам цінностей, тому що кожна особистість має свій власний ціннісний погляд стосовно деяких окремих предметів і явищ. Російські дослідники М. Лапін і В. Копилова запропонували власну типологізацію цінностей. Відповідно до системи виділяються чотирнадцять цінностей: сім термінальних і сім інструментальних. До термінальних цінностей відносяться ті, котрі є цільовими орієнтирами особистості протягом усього життя, як більш близькими, так і дуже віддаленими в часі. До них належать такі цінності, як життя людини, воля, моральність, положення в суспільстві, сімейний та матеріальний достаток. Інструментальні ж цінності слугують інструментом (засобом) досягнення головних, термінальних цінностей. Автори цієї теорії відносять до інструментальних цінностей працьовитість, сумлінність, ініціативність, незалежність, самостійність, авторитетність, самовідданість, вірність і т.д. [2].

Важливо відзначити, що питання типологізації цінностей, і зокрема термінальних цінностей, розроблялися ще в 70-х роках ХХ століття. Так, В. Ядов запропонував поділ термінальних цінностей на дві частини: “ядро”, до якого входять цінності найвищого ґатунку, і менш стійку – “периферію”. До цінностей “ядра” він відніс мир і стабільність у суспільстві, достаток родини, соціально значущу роботу, здоров’я людини, а до “периферійних” – волю, любов, красу, мудрість, творчість та ін. [5, с.47-53]. Подібний підхід можна зустріти й в працях М. Наумової, яка розпочала аналіз зрізу кожної цінності [3, с.126-133]. Характерним для такого наукового погляду є те, що в класифікації цінностей присутній загальний принцип, а саме, визначення духовних цінностей, які детермінують зміст всіх інших, в тому числі термінальних та інструментальних. Наприклад, духовні та моральні цінності виступають основою, що визначає найважливішу для особистості цінність – це цінність її життя.

Висновки

Співвідношення моральних та релігійних цінностей досліджувалося такими відомими українськими мислителями, як Григорій Сковорода, Памфіло Юркевич, Леся Українка, Іван Франко та ін. Відомим є вплив ідей П. Юркевича на представника російської філософії Вол. Соловйова, на багатьох його послідовників. Перспективу подальших досліджень дисертант бачить у вивченні впливу українських мислителів на представників російської філософії ХІХ – початку ХХ століття, що надає певні можливості для порівняльного аналізу української та російської релігійних традицій, їх місця в соціокультурних просторах України та Росії. Та чи не найбільший інтерес в наступних студіях може становити, на думку автора, екзистенційний характер окресленої проблематики, її співвіднесеність з проблемним полем аксіології. Актуальним було б також прослідкувати особливості функціонування духовних цінностей в різних культурах сучасності.

Список літератури

1. *Конотоп Л.Г., Швед З.В.* Слов'янська релігійна філософія: головні особливості та динаміка руху ідей. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 320 с.
2. *Копылова В.Ф.* Ценности в кризисном обществе. Вопросы теории и методики: Автореф. дис. канд. филос. наук. – М.: Моск. гос. пед. ин-т. – 1993. – 18 с.
3. *Наумова Н.Ф.* Социологические и психологические аспекты целенаправленного поведения. – М.: Наука, 1998. – 197 с.

4. *Рубинштейн С.Л.* Человек и мир. – М.: Изд. АН СССР, 1973. – 128 с.

5. *Ядов В.А.* Социологическое исследование. Методология. Программа. Методы. – Самара: Изд-во Самарский ун-т, 1995. – 328 с.

6. Янів В. До систематизації поглядів Івана Мірчука на українську людину // Збірник на пошану Івана Мірчука. – Мюнхен-Нью-Йорк-Париж-Виніпег, 1974. – С.170-178.

Е. Б. Проценко

ПРОБЛЕМЫ АКСИОЛОГИИ: ПРОШЛОЕ И СОВРЕМЕННОСТЬ

В статье анализируется разработанность проблемы ценностей и духовных смыслов в философском и религиозноведческом аспектах, в прошлом и современности.

E. Prosenko

PROBLEMS OF AXIOLOGY: PAST AND MODERNITY

The article considers the problem of values and human senses in the philosophical and religious studies aspects in past and modern time.

УДК 141.811

М.В. Сергеев, канд. філос. наук, доц.

ФІЛОСОФСЬКО-ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ РОСІЙСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДОКТРИНИ ЯК ЦАРИНА САМОРОЗВИТКУ СУБ'ЄКТИВНОГО ДУХУ РОСІЯН

Львівська комерційна академія

У статті розкривається основний зміст російської національної доктрини, розрахованої на довгострокову перспективу, в якій відображено зміст російської національної ідеї.

Вступ

Вінцем розвитку будь-якої національної ідеї є національна доктрина, у якій позначаються основні віхи розвитку країни. Після поділу СРСР російській національній еліті потрібен був час для того, щоб переосмислити усе історико-культурне минуле Росії, зрозуміти себе у нових географічних межах, з'ясувати що відбулося? чому? з яким потенціалом "нова" держава починає формувати себе? Звичайно, цей процес не був безболісним для російського народу і пройшов у своєму розвитку складний і тяжкий шлях.

Постановка завдання

І все ж таки в Росії виявилось достатньо духовного, містичного та інтелектуального потенціалу, щоб сформувати стратегію свого майбутнього. Значна увага в цій стратегії приділялася історичним, географічним, національним, духовно-релігійним аспектам її формування. По-перше, дано об'єктивну оцінку ролі та значенню варягів у російській історії, факторам та наслідкам політичного впливу Києво-руської держави на культуру угро-фінських племен, релігії волзьких булгар, впливу Хазарського Каганату та ролі татаро-монгольської держави Улусу Джучі в утворенні Московії.

Основна частина

Особлива увага приділялась таким аспектам формування національної ідеї Росії, як ідеї Святої Русі Сергія Радонежського, Москви Третього Риму, Північної Пальмири Петра I, ролі та значенню самодержавства у російській історії. Дано нову оцінку явищу Розколу в Російській Православній Церкві власне в особі патріарха Нікона. Нарешті, чітко з аналітичною прискіпливістю враховано усі "за" і "проти" такого явища в духовному житті Московії як ересь. Переглянуто наслідки діяльності визнаних

постатей у російській історії, зокрема Андрія Боголюбського, О.Невського, Д.Донського, Івана Грозного, Петра I, Катерини II, Леніна, Сталіна, Ю.Андропова, М.Горбачова тощо. Дуже багато публікацій було присвячено вивченню взаємин Московії і Орди, проектам Петра I, формуванню загарбницького духу трофеїзму та екстраполяції монгольської ідеї завоювати світ "від моря до моря" на російському ґрунті.

Переоцінено роль та значення православ'я у цьому процесі. По-новому розглядається практика відходу верхівки Московії від ідеї служіння своєму народові і формування російського абсолютизму. Особливу увагу приділено війнам Росії від часів розгрому Хазарського Каганату Святославом Завойовником 964-966 рр. до завоювання Києва Андрієм Боголюбським в 1169 року, "Лівонській війні", „Мамаєвому побоїщу”, війнам за Новгород, Казань, Астрахань, Крим, їх геополітичним наслідкам. По-новому оцінюється участь російських військ у європейських війнах з Німеччиною, Туреччиною, Францією, переоцінюється Кримська війна 1853-1856 рр., російсько-японська війна 1904-1905 рр., Перша та Друга Світові війни, війна в Афганістані, Єгипті, Сирії, Лівії, Чечні тощо. Підраховано, скільки Росія вела воєн загарбницьких, скільки – оборонних. Визначено загальну кількість років, які Росія провела у війнах (приблизно половину власної історії), підраховано людські втрати при цьому (коливалися в межах від третини до половини усього тогочасного населення) [6, с. 182-185].

Багато матеріалів (переважно російських) присвячено оцінці ролі та значенню у російській історії відірваної від свого народу інтелігенції. Переоцінюється у зв'язку із цим полеміка між "західниками" і "слов'янофілами". Значна увага надається аналізу ідей Карамзіна, Н.Данилевського, Г.Вернадського, П.Савицького,